

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за серпень 2026 року

Supreme LAB

База правових позицій

ЗМІСТ

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності	8
1.1. ОСББ не має права позбавляти співвласника доступу до допоміжних приміщень будинку (горища, підвалу), проте належним способом захисту права співвласника є зобов'язання не чинити перешкод у користуванні, а не видача йому особистих ключів від цих приміщень	8
1.2. Забудовник не має права відчужувати об'єкт інвестування іншій особі після виконання першим інвестором умов договору. У разі реєстрації права власності за другим покупцем ефективним способом захисту є витребування майна (віндикація)	9
1.3. Визнання незаконними дій щодо демонтажу майна не є самостійним ефективним способом захисту. У разі знищення нерухомості належним способом захисту прав власника земельної ділянки є скасування державної реєстрації права власності на знищений об'єкт із закриттям відповідного розділу ДРРП	10
2. Спори, що виникають із земельних правовідносин	12
2.1. До позовів про визнання права на земельну частку (пай) осіб, які були членами КСП на момент отримання державного акта на право колективної власності на землю та включені до списку осіб, які мають право на земельну частку (пай), що додається до такого акта, але не отримали сертифікат на право на земельну частку (пай), позовна давність не застосовується. Такий позов спрямований на підтвердження вже існуючого права, а не на захист порушеного права	12
2.2. Державна реєстрація права власності на самочинно збудоване нерухоме майно не змінює його правового режиму та не перешкоджає власнику земельної ділянки вимагати захисту своїх прав. Якщо власник землі (зокрема територіальна громада) заперечує проти такого будівництва на своїй ділянці, належним способом усунення порушень є саме знесення самочинно збудованого об'єкта за рахунок особи, яка його здійснила. При вирішенні такого спору суди повинні ретельно оцінювати добросовісність усіх наступних набувачів майна, зокрема їхню обізнаність про судові спори щодо спірного об'єкта	13
2.3. Державний акт на право власності на земельну ділянку є документом, що посвідчує право власності на землю, а не підставою його виникнення, якою, зокрема, може бути рішення органу місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки у власність. Відсутність належного судового рішення про незаконність набуття права власності або недійсність відповідної підстави його виникнення є перешкодою для відмови власнику в захисті права на земельну ділянку	14

2.4. Встановлена частиною п'ятою статті 390 ЦК України вимога щодо обов'язкового попереднього внесення органом влади чи прокурором вартості нерухомого майна на депозитний рахунок суду застосовується виключно у випадках витребування майна в добросовісного набувача. Якщо позивач обґрунтовує позовні вимоги недобросовісністю набувача, вказане правило не поширюється на спірні правовідносини. У такому разі суд не має права формально відмовити в позові через відсутність грошового депозиту, не дослідивши належним чином наданих позивачем доказів недобросовісності 16

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів 17

3.1. Сплачені за попереднім договором купівлі-продажу грошові кошти є авансом, який підлягає обов'язковому поверненню платнику в разі неукладення основного договору купівлі-продажу, незалежно від причин, з яких угода не відбулася, та вини сторін у цьому 17

3.2. Туроператор, від імені та за дорученням якого турагент уклав договір на туристичне обслуговування із замовником, є належним відповідачем за вимогами замовника щодо розірвання такого договору та повернення сплачених коштів, оскільки покладення виконання договору про надання послуг на іншу особу (турагента) не звільняє виконавця (туроператора) від відповідальності перед замовником за порушення договору 18

3.3. Одночасна кваліфікація оспорюваного договору (зокрема дарування майна близькому родичу з метою уникнення виконання судового рішення) як фіктивного (стаття 234 ЦК України) та як фраздаторного (укладеного на шкоду інтересам кредитора (статті 3, 13 ЦК України)) є взаємовиключною. Якщо сторони правочину фактично передали майно і воно реально використовується в господарській чи іншій діяльності, кваліфікація такого договору як фіктивного повністю виключається, а належною підставою для визнання його недійсним є виключно зловживання правом і порушення засад добросовісності 20

3.4. Повторний розгляд спору про припинення права іпотеки, вже вирішеного судом, є неприпустимим, у тому числі в разі відступлення права вимоги чи невиконання рішення. Усунення обтяження має здійснюватися шляхом виконання такого рішення, а за потреби – зміни способу та/або порядку його виконання, а не пред'явлення нового позову 21

4. Спори, що виникають із виконання чи невиконання договірних / недоговірних зобов'язань 22

4.1. Відсутність порушеного, невизнаного або оспореного права (інтересу) позивача є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову. У разі оскарження клієнтом одностороннього правочину про відмову банку від підтримання ділових відносин суд зобов'язаний з'ясувати, чи існує порушене право позивача, зокрема якщо він пізніше самостійно подав заяву про закриття рахунків 22

4.2. У справах про виключення відомостей із кредитної історії у зв'язку з ненаданням позичальником письмової згоди на збір, зберігання, використання та поширення інформації доведення наявності такої згоди покладається на кредитора і Бюро кредитних історій, у розпорядженні яких вона має зберігатися. Покладення такого обов'язку на відповідачів не є проявом концепції негативного доказу, а відповідає стандарту більшої переконливості з огляду на характер кредитних правовідносин, у яких позичальник не є рівною стороною 24

5. Спори, що виникають із трудових правовідносин 25

5.1. У разі ухвалення судового рішення про стягнення з роботодавця на користь працівника заборгованості із заробітної плати, середнього заробітку за час вимушеного прогулу, компенсації за невикористану відпустку та компенсації втрати частини доходів присуджені суми підлягають стягненню з вказівкою про утримання із цих сум установлених законодавством України податків та зборів, оскільки роботодавець виступає податковим агентом і зобов'язаний нарахувати, утримати та перерахувати ПДФО і військовий збір до бюджету при фактичній виплаті 25

6. Спори, що виникають із сімейних правовідносин 27

6.1. При вирішенні спору про місце проживання дітей суди мають уникати розлучення рідних братів і сестер, окрім випадків, коли таке розділення дійсно відповідає найкращим інтересам дітей і не завдасть їм психологічної травми. Водночас суд зобов'язаний ретельно перевіряти допустимість доказів особистого характеру (відеозаписів, листування) і не має права ігнорувати заперечення сторони про те, що ці матеріали були отримані таємно з її приватних пристроїв чи акаунтів без згоди та з порушенням права на недоторканність особистого життя 27

6.2. У справі про усунення перешкод у спілкуванні батька з дитиною та участі в її вихованні відповідачем може бути не лише інший з батьків дитини, а й особа, яка спільно проживає однією сім'єю з дитиною і тим із батьків, з ким проживає дитина, якщо ця особа набула статусу члена сім'ї та створює перешкоди у спілкуванні дитини з батьком (статті 2, 3, 74, 260 СК України) 28

7. Спори, що виникають із спадкових правовідносин 29

7.1. Право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії виникає лише за умови смерті спадкоємця до спливу строку для прийняття спадщини після першого спадкодавця. Якщо спадкоємець помер після спливу шестимісячного строку, встановленого для прийняття спадщини, положення статті 1276 ЦК України не застосовуються. Подання спадкоємцем за життя позову про визнання права власності на спадкове майно саме по собі не свідчить про поважність причин пропуску строку для прийняття спадщини 29

7.2. У разі смерті засновника (члена) селянського (фермерського) господарства його спадкоємці мають право на спадкування господарства, зокрема прав засновника, оскільки такі права не є нерозривно пов'язаними з особою спадкодавця. Відсутність відомостей про юридичну особу, створену та зареєстровану до 01 липня 2004 року, в ЄДР у зв'язку з невиконанням обов'язку щодо підтвердження державної реєстрації не свідчить про припинення юридичної особи, оскільки законодавством не передбачено такого наслідку невиконання зазначеного обов'язку 30

8. Справи окремого провадження 32

8.1. Встановлення факту батьківства загиблого військовослужбовця щодо дитини, народженої після його смерті, не підлягає розгляду в порядку окремого провадження, якщо інший отримувач одноразової грошової допомоги заперечує батьківство або право дитини на частину виплати. За наявності такого заперечення спір про право підлягає вирішенню в порядку позовного провадження 32

8.2. Для розкриття судом банківської таємниці податковий орган має довести об'єктивну неможливість проведення податкової перевірки та підтвердити вичерпання інших передбачених законом заходів. Сама лише фіксація відсутності платника податків під час разового виїзду інспектора чи неотримання відповіді від поліції на запит про його розшук не доводять неможливість здійснення податкового контролю. Перед зверненням до суду контролюючий орган зобов'язаний надати докази вжиття всіх заходів для належного повідомлення платника про проведення перевірки, зокрема направлення йому копії відповідного наказу 33

9. Застосування норм процесуального права 34

9.1. Якщо апеляційний суд встановив, що оскаржуваним рішенням суду першої інстанції не вирішувалося питання про права, свободи, інтереси чи обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, апеляційне провадження підлягає обов'язковому закриттю. У такому разі суд апеляційної інстанції позбавлений процесуальної можливості переглядати рішення місцевого суду по суті. Перегляд судового рішення по суті за відсутності впливу на права скажника є порушенням норм процесуального права та є підставою для скасування постанови апеляційного суду 34

9.2. У разі закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову внаслідок добровільного задоволення позовних вимог відповідачем після пред'явлення позову застосуванню підлягає частина третя статті 142 ЦПК України як спеціальна норма, яка передбачає покладення на відповідача обов'язку відшкодувати позивачу всі понесені ним судові витрати (зокрема 100 % сплаченого судового збору), а не частина перша статті 142 ЦПК України 35

- 9.3. Повернення апеляційної скарги з підстав ненадання доказів направлення її копії з додатками іншій стороні є неправомірним, якщо апеляційний суд не навів мотивів відхилення поданих заявником доказів такого направлення та не обґрунтував сумнівів у достовірності чи добровільності визнання цих обставин іншою стороною 37
- 9.4. Застосування наслідків ухилення від участі в експертизі за статтею 109 ЦПК України можливе лише за умови підтвердження факту умисних дій особи, метою яких є унеможливлення проведення експертизи; неявка сторони до експертної установи за відсутності доказів належного повідомлення про дату та час відібрання зразків не є ухиленням від участі в експертизі 38
- 9.5. Якщо повний текст судового рішення не було вручено учаснику справи в день його складення, учасник справи має право на поновлення строку на апеляційне оскарження за умови подання скарги протягом 30 днів із дня його вручення; днем вручення є, зокрема, день доставки рішення до електронного кабінету 39
- 9.6. Якщо зустрічний позов подано в межах строку, встановленого статтею 193 ЦПК України, а його неприєднання до матеріалів належної справи або помилкове приєднання до іншої справи об'єктивно не залежало від волі відповідача, повернення такого позову з підстав пропуску строку є безпідставним 40
- 9.7. Належними та допустимими доказами підтвердження дати отримання / відправлення поштового відправлення є поштовий конверт із зазначенням ідентифікатора поштових відправлень, згідно з яким було б можливо перевірити дату отримання та відправлення кореспонденції; копії накладної кур'єрської служби доставки не містять ідентифікатора поштових відправлень, за допомогою використання якого було б можливо перевірити дату відправлення кореспонденції; направлення апеляційної скарги неповноважним оператором поштового зв'язку без належного оформлення не може свідчити про факт звернення до суду в межах встановленого строку 42
- 9.8. Процесуальна поведінка позивача, який утримувався від оскарження судових рішень про залишення його позову без розгляду, свідчить про його згоду з ухваленими процесуальними рішеннями. За таких обставин відповідач не є суб'єктом, чії права або охоронювані законом інтереси порушено залишенням позову без розгляду, оскільки скасування цієї ухвали призведе лише до відновлення судового провадження з початкової стадії, що не покращує та не змінює матеріально-правового становища відповідача у спірних правовідносинах 43
- 9.9. Якщо електронний медичний висновок про тимчасову непрацездатність містить РНОКПП, який збігається з РНОКПП, зазначеним в ордері адвоката, належність такого висновку відповідному представникові вважається достовірно підтвердженою. Відхилення клопотання про відкладення розгляду справи з посиланням на неможливість ідентифікації особи, якій видано медичний висновок, і розгляд справи за відсутності адвоката за таких обставин порушує принципи змагальності та рівності учасників справи 44

9.10. З'ясування дотримання заявником процесуального строку звернення до суду зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця (стаття 449 ЦПК України), наявності клопотання про його поновлення та поважності причин пропуску цього строку має першочергове значення. Розгляд судами скарги на дії державного виконавця по суті без належного з'ясування та вирішення питання про дотримання процесуального строку є порушенням норм процесуального права 45

10. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС 46

10.1. Якщо матеріали виконавчого провадження, у межах якого накладено арешт на майно, знищено у зв'язку із закінченням строку їх зберігання, орган ДВС перед вирішенням питання про зняття арешту зобов'язаний вжити заходів для відновлення матеріалів провадження, встановити обставини та підставу його завершення і лише після цього прийняти рішення щодо подальшого існування арешту 46

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

1.1. ОСББ не має права позбавляти співвласника доступу до допоміжних приміщень будинку (горища, підвалу), проте належним способом захисту права співвласника є зобов'язання не чинити перешкод у користуванні, а не видача йому особистих ключів від цих приміщень

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСББ «Гуцульщина» про зобов'язання не чинити перешкод у користуванні горищем будинку, підвальним приміщенням, господарськими приміщеннями та прибудинковою територією будинку, а також про відшкодування моральної шкоди.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялась на те, що квартира, яка належить їй на праві власності, під'єднана до водозбірників на горищі через обмежену централізовану подачу води в місті, однак голова ОСББ чинить перешкоди в доступі до горища та підвалу. Під час аварійної ситуації (протікання бака) голова ОСББ відмовилася надати ключі від горища навіть працівникам поліції, внаслідок чого вода заливала коридор, а згодом позивача було повністю позбавлено водопостачання та доступу до підвалу

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, зобов'язав ОСББ не чинити позивачу перешкоди в користуванні горищем, підвалом, господарськими приміщеннями і прибудинковою територією, зокрема надати ключі для виготовлення їх дублікатів, мотивуючи своє рішення тим, що позивач як власник квартири є співвласницею спільного майна багатоквартирного будинку та має право користуватися його допоміжними приміщеннями.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову. Апеляційний суд зазначив, що право позивача на користування спільним майном має здійснюватися з урахуванням встановленого порядку доступу та рішень співвласників, а постійний безперешкодний доступ до технічних приміщень і отримання ключів не є її безумовним правом.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував та залишив у силі рішення суду першої інстанції, змінивши його резолютивну частину в частині способу усунення перешкод, зазначивши про таке.

Усі власники квартир є співвласниками спільного майна багатоквартирного будинку (включно з допоміжними приміщеннями) на праві спільної сумісної власності. Управління спільним майном не надає ОСББ права порушувати права окремого співвласника чи безстроково відмовляти у будь-якій можливості їх реалізації.

Встановлення замків на дверях технічних приміщень на виконання Правил № 76 та Правил пожежної безпеки є правомірним. Проте апеляційний суд

помилково ототожнив обов'язок утримувати приміщення замкненими з правом ОСББ повністю відмовляти співвласнику в доступі та користуванні ними.

Закон не передбачає обов'язку ОСББ видавати кожному співвласнику особистий комплект ключів від горища чи підвалу, оскільки Правила № 76 визначають спеціальний порядок їх зберігання уповноваженими особами.

Належним способом захисту є покладення на ОСББ обов'язку не чинити перешкод у користуванні спільним майном без вимоги видачі ключів. Це зобов'язує ОСББ забезпечити реальний, недискримінаційний порядок доступу (наприклад, за клопотанням, у супроводі відповідальної особи або спеціаліста).

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 347/1025/25 (провадження № 61-8320св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787482>.

1.2. Забудовник не має права відчужувати об'єкт інвестування іншій особі після виконання першим інвестором умов договору. У разі реєстрації права власності за другим покупцем ефективним способом захисту є витребування майна (віндикація)

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Центр молодіжного будівництва» (далі – ТОВ «Центр молодіжного будівництва») у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «Центр молодіжного будівництва», ОСОБА_2, третя особа – Дніпровське регіональне управління державної спеціалізованої фінансової установи «Державний фонд сприяння молодіжному будівництву», про визнання майнових прав на квартиру та витребування із чужого незаконного володіння.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у 2016 році придбав у ТОВ «Центр молодіжного будівництва» майнові права на спірну квартиру та сплатив 743 796,00 грн, що підтверджувалося квитанцією до прибуткового касового ордера. Надалі сторони підписали акт приймання-передачі майнових прав, а акт звірки розрахунків підтвердив здійснення оплати. У 2023 році позивач дізнався, що у 2021 році товариство повторно відчужило майнові права на його квартиру ОСОБА_2, за яким було зареєстровано право власності.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, вважаючи недоведеним факт належної оплати та набуття позивачем майнових прав.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, скасував рішення та ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив частково та визнав за позивачем майнові права на квартиру й витребував її у ОСОБА_2. Апеляційний суд аргументував своє рішення доведеністю факту виконання

позивачем умов договору та набуття ним майнових прав на квартиру до її повторного відчуження іншій особі.

ВС погодився з такими висновками апеляційного суду з огляду на таке.

Інвестор, за кошти якого на підставі договору споруджено об'єкт, набуває майнові права (тотожні праву власності), які після прийняття будинку в експлуатацію трансформуються у право власності. Забудовник не має права відчужувати об'єкт інвестування на користь будь-якої іншої особи. Якщо майно було повторно відчужене та перейшло у власність третьої особи, ефективним способом захисту первинного інвестора є витребування спірного майна із чужого незаконного володіння на підставі ст. 388 ЦК України у сукупності з визнанням майнових прав.

Видача підприємством квитанції до прибуткового касового ордера створює презумпцію внесення коштів, спростувати яку має саме отримувач. Порушення процедури внесення коштів або недотримання посадовими особами касової дисципліни (зокрема перевищення ліміту готівкових розрахунків чи здійснення оплати готівкою замість безготівкового переказу) може тягти юридичну відповідальність посадових осіб, однак не спростовує факту внесення коштів інвестором.

Заяви колишнього керівника забудовника про те, що він не отримував кошти та не підписував документи, не є належними доказами без проведення почеркознавчої експертизи. Оскільки відповідач клопотання про проведення судової почеркознавчої експертизи не подавав і висновку експерта не надав, його заперечення обґрунтовано відхилено судом.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 175/167/24 (провадження № 61-16612св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787656>.

1.3. Визнання незаконними дій щодо демонтажу майна не є самостійним ефективним способом захисту. У разі знищення нерухомості належним способом захисту прав власника земельної ділянки є скасування державної реєстрації права власності на знищений об'єкт із закриттям відповідного розділу ДРРП

19 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Київської районної адміністрації Одеської міської ради, третя особа – Одеська міська рада, про визнання незаконними дій, зобов'язання не чинити перешкоди та стягнення витрат.

У грудні 2021 року ОСОБА_1 звернулася до суду з позовом до міської ради про визнання незаконними дій із знесення нежитлового приміщення, площею 43,2 кв. м, у м. Одесі, зобов'язання не чинити перешкод у його відновленні та стягнення 703 757,00 грн витрат на відновлення. Позивач придбала зазначене

приміщення за договором купівлі-продажу у 2018 році. Первинна реєстрація права власності на це приміщення була здійснена на підставі мирової угоди (яку згодом було скасовано судом) та декларації про готовність об'єкта до експлуатації, що містила недостовірні дані. 07.11.2020 приміщення повністю згоріло під час пожежі. Надалі на його місці без дозвільних документів було споруджено новий об'єкт з металопрофілю, який 28.10.2021 демонтували працівники Київської районної адміністрації Одеської міської ради як самовільно розміщений на комунальній землі.

Одеська міська рада як третя особа із самостійними вимогами звернулася з позовом про визнання права власності ОСОБА_1 припиненим у зв'язку зі знищенням майна.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні первісного позову, позовні вимоги Одеської міської ради задовольнив.

ВС постанову апеляційного суду в частині позовних вимог ОСОБА_1 про визнання незаконними дій Київської районної адміністрації Одеської міської ради зі знесення нежитлового приміщення скасував, а провадження у цій частині закритт; в частині позовних вимог ОСОБА_1 про зобов'язання не чинити перешкоди та стягнення витрат змінив, виклав її мотивувальну частину в редакції цієї постанови; в частині задоволення позову Одеської міської ради скасував, у задоволенні позовних вимог Одеської міської ради до ОСОБА_1 про визнання припиненим права власності відмовив, з огляду на таке.

Вимога про визнання незаконними дій районної адміністрації щодо знесення / демонтажу приміщення не підлягає судовому розгляду взагалі (у тому числі в порядку цивільного судочинства), оскільки не є самостійним способом захисту цивільного права і може бути лише сутністю доводів у спорі про відшкодування шкоди; провадження в цій частині підлягає закриттю за п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України.

Оскільки спірна споруда розташована на земельній ділянці комунальної власності, належним відповідачем у спорах щодо її використання та розпорядження є Одеська міська рада, а не районна адміністрація, що є самостійною підставою для відмови в позові ОСОБА_1 про зобов'язання не чинити перешкоди та стягнення витрат.

У разі припинення фактичного існування майна внаслідок пожежі належним способом захисту прав власника землі (територіальної громади) є скасування державної реєстрації права власності на знищену споруду із закриттям розділу в ДРРП та реєстраційної справи, а не вимоги про визнання припиненим права власності.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19 серпня 2026 року у справі № 947/38633/21 (провадження № 61-3913св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139404119>.

2. Спори, що виникають із земельних правовідносин

2.1. До позовів про визнання права на земельну частку (пай) осіб, які були членами КСП на момент отримання державного акта на право колективної власності на землю та включені до списку осіб, які мають право на земельну частку (пай), що додається до такого акта, але не отримали сертифікат на право на земельну частку (пай), позовна давність не застосовується. Такий позов спрямований на підтвердження вже існуючого права, а не на захист порушеного права

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Вишнівської селищної ради Кам'янського району Дніпропетровської області про визнання права на земельну частку (пай).

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що на момент отримання КСП «Лозуватка» державного акта на право колективної власності на землю він був членом КСП та був включений до списку осіб, які мають право на земельну частку (пай), однак сертифікат на пай йому не видавався.

Суди розглядали справу неодноразово.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи тим, що позивач довів факт наявності у нього права на отримання земельної ділянки при паюванні КСП, на момент розпаювання якого він був його членом та був включений до списку осіб, доданого до державного акта на право колективної власності на землю. Водночас суди вважали, що порушене право позивача не підлягає судовому захисту через пропуск позовної давності.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив з огляду на таке.

Право особи на земельну частку (пай) виникає за наявності трьох умов: одержання КСП державного акта на право колективної власності на землю; перебування особи в списку членів КСП на час передання акта; включення особи до списку громадян, доданого до державного акта. Член КСП, внесений до цього списку, набуває право на земельну частку з дня видання акта.

Сертифікат є основним, але не єдиним документом, що посвідчує право на пай. Неотримання сертифіката не спростовує і не припиняє права особи, а лише ускладнює його реалізацію, залишаючи спосіб захисту шляхом звернення до суду з позовом про визнання права.

Слід розмежовувати позови про визнання права для захисту у разі його порушення чи оспорення та позови для підтвердження вже наявного права у разі неவிдачі документа. Позов особи, включеної до списку громадян, доданого до державного акта, спрямований на підтвердження її наявного права

на земельну частку (пай), у зв'язку з чим позовна давність до таких правовідносин не застосовується.

У цій справі ОСОБА_1 був членом КСП «Лозуватка» та був включений до списку осіб, які мають право на земельну частку (пай), під № 11. Отже, його право на земельну частку (пай) виникло з моменту отримання КСП державного акта на право колективної власності на землю.

Таким чином, суди правильно встановили наявність у позивача права на земельну частку (пай), проте помилково відмовили в його визнанні з підстав пропуску позовної давності.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 190/391/22 (провадження № 61-14789св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787673>.

2.2. Державна реєстрація права власності на самочинно збудоване нерухоме майно не змінює його правового режиму та не перешкоджає власнику земельної ділянки вимагати захисту своїх прав. Якщо власник землі (зокрема територіальна громада) заперечує проти такого будівництва на своїй ділянці, належним способом усунення порушень є саме знесення самочинно збудованого об'єкта за рахунок особи, яка його здійснила. При вирішенні такого спору суди повинні ретельно оцінювати добросовісність усіх наступних набувачів майна, зокрема їхню обізнаність про судові спори щодо спірного об'єкта

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Дніпровської міської ради у справі за позовом Дніпровської міської ради до ОСОБА_1, треті особи: ОСОБА_2, ТОВ «Зевс-2021», Департамент адміністративних послуг та дозвільних процедур Дніпровської міської ради, про усунення перешкод у користуванні земельною ділянкою, припинення права власності та скасування державної реєстрації права власності.

На обґрунтування заявлених вимог міська рада зазначала, що спірна нежитлова будівля розташована на земельній ділянці комунальної власності, яка не передавалася у власність чи користування для її будівництва. Дозвільні документи на будівництво та введення об'єкта в експлуатацію відсутні. Право власності на будівлю спочатку було зареєстровано за ОСОБА_2, надалі об'єкт передано до статутного капіталу ТОВ «Зевс-2021», а у 2022 році відчужено ОСОБА_1. При цьому ТОВ «Зевс-2021» було стороною попереднього судового спору, ініційованого міською радою щодо цього ж об'єкта. На думку позивача, право власності на самочинне будівництво було неправомірно зареєстровано, чим порушено права територіальної громади міста Дніпро.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив, мотивуючи тим, що право власності на спірний

об'єкт було зареєстровано, а на момент його придбання ОСОБА_1 будівля перебувала у приватній власності ТОВ «Зевс-2021».

ВС не погодився з такими висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Державна реєстрація права власності є лише одним із юридичних фактів у юридичному складі виникнення права, але сама по собі не має самостійного значення та не змінює правового режиму майна як самочинного будівництва (ч. 2 ст. 376 ЦК України). Вона не позбавляє власника земельної ділянки права на захист у порядку ст. 376 ЦК України.

Якщо власник земельної ділянки (територіальна громада) заперечує проти визнання права власності за особою, яка здійснила самочинне будівництво або набула його, та вимагає демонтажу, належним і єдиним ефективним способом усунення порушень є саме знесення об'єкта за ч. 4 ст. 376 ЦК України.

Висновки судів про добросовісність ТОВ «Зевс-2021» та ОСОБА_1 є передчасними, адже товариство було співвідповідачем у первісній судовій справі № 205/213/22 про знесення цього ж майна, знало про спір і під час його розгляду відчуло майно ОСОБА_1.

Крім того, підлягали оцінці дії ОСОБА_1 під час набуття спірного об'єкта з урахуванням норм ст. 377 ЦК України та ст. 120 ЗК України щодо правового зв'язку права на нерухоме майно з правами на земельну ділянку.

Таким чином, суди попередніх інстанцій передчасно відмовили в позові, зосередившись на факті державної реєстрації права власності та не врахувавши, що така реєстрація не легітимізує самочинне будівництво й не позбавляє власника земельної ділянки права вимагати усунення порушення шляхом знесення об'єкта. Для правильного вирішення спору необхідно також встановити та оцінити добросовісність наступних набувачів і їхню обізнаність про судові спори щодо спірного майна.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 205/10470/23 (провадження № 61-3133св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787671>.

2.3. Державний акт на право власності на земельну ділянку є документом, що посвідчує право власності на землю, а не підставою його виникнення, якою, зокрема, може бути рішення органу місцевого самоврядування про передачу земельної ділянки у власність. Відсутність належного судового рішення про незаконність набуття права власності або недійсність відповідної підстави його виникнення є перешкодою для відмови власнику в захисті права на земельну ділянку

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційні скарги ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1

до ОСОБА_2 про зобов'язання знести металеву конструкцію споруди теплиці і господарської будівлі та зобов'язання не чинити перешкоди при відновленні межі на місці металевої конструкції.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що він є власником земельної ділянки на підставі державного акта на право приватної власності на землю від 11.03.1999, а відповідач як суміжний землекористувач самочинно збудував споруди, які накладаються на його ділянку.

Суд першої інстанції позов задовольнив, встановив, що теплиця та цегляний сарай відповідача є самочинним будівництвом і частково розташовані на земельній ділянці позивача, чим порушують його право користування землею.

Апеляційний суд не погодився з висновком суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове, яким відмовив у задоволенні позову. Апеляційний суд посилався на ухвалу суду від 09.02.2024 у кримінальній справі № 307/94/19, якою колишнього голову селищної ради було звільнено від кримінальної відповідальності за підроблення державних актів у зв'язку із закінченням строків давності. На цій підставі апеляційний суд вважав, що позивач набув право власності неправомірно і не має права вимагати знесення споруд.

ВС не погодився з такими висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Відповідно до ст. 328 ЦК України право власності вважається набутим правомірно, доки незаконність його набуття не встановлена судом. У цивільному праві оспорювання державного акта про право власності на землю відбувається шляхом подання позову про визнання його недійсним за ініціативою заінтересованої особи.

Закриття кримінального провадження щодо посадової особи у зв'язку із закінченням строків давності без ухвалення обвинувального вироку та за відсутності судового рішення про визнання недійсним рішення ради чи державного акта не анулює право власності позивача та не доводить неправомірність його набуття.

Згідно зі ст. 367 ЦПК України апеляційний суд перевіряє законність рішення суду першої інстанції в межах тих обставин та подій, які мали місце під час розгляду справи місцевим судом. Оскільки рішення місцевого суду було ухвалено у 2021 році, а ухвала у кримінальній справі постановлена лише у 2024 році, апеляційний суд безпідставно взяв до уваги документ, якого не існувало на момент розгляду справи судом першої інстанції.

Будь-яке будівництво на чужій земельній ділянці без згоди її власника розглядається як самочинне і дає власникові землі право вимагати його знесення та відновлення стану ділянки на підставі статей 376 та 391 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 307/3365/18 (провадження № 61-15357св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146681>.

2.4. Встановлена частиною п'ятою статті 390 ЦК України вимога щодо обов'язкового попереднього внесення органом влади чи прокурором вартості нерухомого майна на депозитний рахунок суду застосовується виключно у випадках витребування майна в добросовісного набувача. Якщо позивач обґрунтовує позовні вимоги недобросовісністю набувача, вказане правило не поширюється на спірні правовідносини. У такому разі суд не має права формально відмовити в позові через відсутність грошового депозиту, не дослідивши належним чином наданих позивачем доказів недобросовісності

19 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу заступника керівника Миколаївської обласної прокуратури у справі за позовом заступника керівника Миколаївської місцевої прокуратури № 2 в інтересах держави до Миколаївської міської ради, ОСОБА_1, ОСОБА_2, треті особи: ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, про визнання незаконним та скасування рішення міської ради, визнання недійсним державного акта на право власності на земельну ділянку та витребування земельної ділянки.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав про те, що спірну ділянку було передано у приватну власність незаконно, оскільки вона повністю входить до зони зелених насаджень загального користування та розташована в межах прибережної захисної смуги Бузького лиману. У березні 2018 року ділянку за договором купівлі-продажу придбав ОСОБА_2 за ціною 16 032,00 грн при її нормативній грошовій оцінці 504 131,54 грн.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що відповідачі набули право власності на спірну земельну ділянку за відплатними правочинами, а тому є добросовісними набувачами відповідно до ст. 388 ЦК України, а прокурор обрав неналежні способи захисту.

Апеляційний суд змінив мотиви рішення суду першої інстанції. Зокрема, зазначив, що рішення міської ради від 19.06.2009 вичерпало свою дію виконанням, оскільки на його підставі було видано державний акт на право власності на земельну ділянку, а тому його скасування та визнання державного акта недійсним не є ефективними способами захисту. У частині вимоги про витребування земельної ділянки апеляційний суд врахував добросовісність ОСОБА_2 та відсутність попереднього внесення прокурором вартості майна на депозитний рахунок суду.

ВС не погодився з висновками судів в частині відмови у витребуванні земельної ділянки з чужого незаконного володіння, скасував судові рішення в цій частині та передав справу в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Норма ч. 5 ст. 390 ЦК України про обов'язкове попереднє внесення вартості нерухомого майна на депозитний рахунок суду стосується лише

добросовісного набувача. Якщо позивач стверджує про недобросовісність відповідача, вимагати попереднього внесення коштів на депозит суд не має права до вирішення спору по суті.

Питання добросовісності чи недобросовісності набувача вирішується судом під час ухвалення рішення після дослідження всіх доказів. У разі встановлення недобросовісності позов задовольняється без застосування ч. 5 ст. 390 ЦК України. У разі встановлення добросовісності – у позові відмовляється через невнесення компенсації на депозит.

У цій справі суди попередніх інстанцій передчасно констатували добросовісність ОСОБА_2, не дослідивши подані прокурором докази: вирок суду від 21.01.2022 за ч. 1 ст. 382 КК України; істотне відхилення ціни за договором купівлі-продажу від нормативної грошової оцінки; зовнішні, об'єктивні та явні природні ознаки розташування ділянки в зеленій зоні / рекреаційній території; публікації в ЗМІ та витяг з містобудівної документації щодо допустимих видів використання землі.

Крім цього, суд першої інстанції не ухвалив жодного процесуального рішення щодо заяви прокурора про зміну предмета позову (зокрема, щодо вимоги про знесення споруд), а апеляційний суд не звернув уваги на це порушення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19 серпня 2026 року у справі № 488/2135/19 (провадження № 61-6412св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139178080>.

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

3.1. Сплачені за попереднім договором купівлі-продажу грошові кошти є авансом, який підлягає обов'язковому поверненню платнику в разі неукладення основного договору купівлі-продажу, незалежно від причин, з яких угода не відбулася, та вини сторін у цьому

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення авансу за попередніми договорами.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що 30.09.2021 сторони уклали два попередні договори купівлі-продажу квартир, за умовами яких продавець зобов'язалася до 30.04.2022 укласти основні договори та передати квартири покупцеві. У разі ухилення продавця від укладення основних договорів вона зобов'язалась повернути покупцю аванс у подвійному розмірі. Основні договори укладено не було, квартири покупцеві не передано.

Суд першої інстанції залишив позов без задоволення, вважаючи, що попередні договори залишалися чинними, а доказів їх розірвання, недійсності чи припинення зобов'язань сторони не надали. Також суд зазначив про недоведеність ухилення відповідача від укладення основних договорів.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, стягнув з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 15 000,00 дол. США, мотивуючи тим, що передані кошти є авансом, який підлягає обов'язковому поверненню позивачу, оскільки основні договори купівлі-продажу укладено не було.

ВС погодився з висновком апеляційного суду з огляду на таке.

Згідно зі статтями 546 та 570 ЦК України завдаток є способом забезпечення виконання вже виниклого зобов'язання. Якщо основний договір купівлі-продажу між сторонами укладений не був, передана за попереднім договором грошова сума є авансом.

Аванс є попередньою оплатою і не виконує забезпечувальної функції. Якщо основний договір не укладено з ініціативи будь-якої зі сторін, аванс у будь-якому випадку підлягає поверненню особі, яка його сплатила.

При вирішенні вимоги про повернення авансу мотиви відмови від укладення основного договору та винуватість сторін у його неукладенні не мають правового значення, оскільки сплачена сума повертається покупцю в будь-якому разі.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 522/2501/24-Е (провадження № 61-1008св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787741>.

3.2. Туроператор, від імені та за дорученням якого турагент уклав договір на туристичне обслуговування із замовником, є належним відповідачем за вимогами замовника щодо розірвання такого договору та повернення сплачених коштів, оскільки покладення виконання договору про надання послуг на іншу особу (турагента) не звільняє виконавця (туроператора) від відповідальності перед замовником за порушення договору

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Алголь» (далі – ТОВ «Алголь»), третя особа – ФОП Мандрик Т. В., про розірвання договору на туристичне обслуговування та стягнення грошових коштів.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що 04.02.2022 між ним і ФОП Мандрик Т. В., яка діяла як турагент від імені ТОВ «Сузір'я

Туризму», а останнє – від імені туроператора ТОВ «Алголь», укладено договір на туристичне обслуговування. За договором ТОВ «Алголь» зобов'язувалося організувати туристичну подорож для 18 осіб у період з 05 до 08.03.2022. Позивач сплатив кошти, які через турагента та уповноваженого турагента були перераховані туроператору. У зв'язку із запровадженням воєнного стану та обмеженнями щодо перетину державного кордону подорож не відбулася. Позивач звернувся до ТОВ «Алголь» із заявою про анулювання замовлення та повернення сплачених коштів, однак відповіді не отримав.

Суд першої інстанції задовольнив позов, мотивуючи тим, що туристична послуга не була надана, а сплачені кошти не повернені. Суд також урахував істотну зміну обставин у зв'язку із запровадженням воєнного стану та встановив належність договірних відносин між туроператором, турагентом і субагентом.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову, вважаючи, що договір укладено між позивачем та ФОП Мандрик Т. В., яка діяла на підставі агентського договору. Апеляційний суд вважав, що турагент і ТОВ «Сузір'я Туризму» також мали бути залучені до участі у справі як відповідачі, а ТОВ «Алголь» є неналежним відповідачем.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував постанову та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

За змістом ст. 20 ЗУ «Про туризм» та статей 901, 902 ЦК України суб'єктом, який відповідає за надання туристичного продукту та несе відповідальність за невиконання або неналежне виконання договору перед туристом, є саме туроператор.

Турагент та субагент діють від імені, під контролем та в інтересах туроператора на підставі договорів комерційного посередництва. Укладаючи договір на туристичне обслуговування з туристом, турагент створює права та обов'язки безпосередньо для туроператора.

Покладення виконання договору про надання послуг на іншу особу не робить таку особу стороною у зобов'язанні та не звільняє туроператора від відповідальності в повному обсязі перед замовником.

ТОВ «Алголь» є безпосереднім виконавцем послуг, який до того ж виставив рахунок та отримав кошти за тур у розмірі 106 824,64 грн.

Апеляційний суд передчасно відмовив у задоволенні позову з мотивів його пред'явлення до неналежного відповідача та не перевірів по суті доводи сторін щодо невиконання договору і повернення сплачених коштів.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 465/496/24 (провадження № 61-15511св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146636>.

3.3. Одночасна кваліфікація оспорюваного договору (зокрема дарування майна близькому родичу з метою уникнення виконання судового рішення) як фіктивного (стаття 234 ЦК України) та як фраздаторного (укладеного на шкоду інтересам кредитора (статті 3, 13 ЦК України)) є взаємовиключною. Якщо сторони правочину фактично передали майно і воно реально використовується в господарській чи іншій діяльності, кваліфікація такого договору як фіктивного повністю виключається, а належною підставою для визнання його недійсним є виключно зловживання правом і порушення засад добросовісності

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Європартнер Фінанс» (далі – ТОВ «Європартнер Фінанс») до ОСОБА_1 та ОСОБА_2 про визнання недійсним договору дарування.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що ОСОБА_1 на стадії виконання судового рішення про стягнення з нього заборгованості у розмірі 85 220,30 дол. США та 125 802,70 грн подарував своїй дочці 16/100 часток комплексу будинків офісно-побутового складського та торгового призначення. На думку позивача, відчуження майна на користь близького родича було спрямоване на позбавлення ТОВ «Європартнер Фінанс» можливості реалізувати свої майнові права.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов, визнав договір дарування недійсним, пославшись, зокрема, на статті 230, 233, 234 ЦК України та виходячи з того, що відчуження майна на користь дочки є фіктивним правочином, спрямованим на ухилення від виконання зобов'язань перед позивачем.

ВС погодився з висновками судів про наявність підстав для визнання договору дарування недійсним, проте змінив мотивувальні частини судових рішень, виключивши з них висновок про фіктивність правочину.

ВС зазначив, що добросовісність є однією з основоположних засад цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК України), а зловживання правом не допускається (частини 2, 3 ст. 13 ЦК України). Фіктивним є правочин, вчинений без наміру створення правових наслідків, які ним обумовлювалися, у зв'язку з чим він може бути визнаний недійсним на підставі ст. 234 ЦК України.

Водночас правочин, за яким майно боржника фактично передано іншій особі, не може бути визнаний фіктивним. Кредитор, який не є стороною такого правочину, вправі вимагати визнання його недійсним як такого, що вчинений на шкоду його інтересам, на підставі загальних засад цивільного законодавства, зокрема, принципів добросовісності та недопустимості зловживання правом, передбачених статтями 3, 13 ЦК України.

У цій справі ОСОБА_1 є солідарним боржником за невиконаним судовим рішенням про стягнення заборгованості. Відчуження ним на користь близького родича частки нерухомого майна на стадії виконання цього рішення свідчило про спрямованість правочину на уникнення можливого звернення стягнення на майно боржника.

За таких обставин ВС визнав достатніми підстави для кваліфікації договору дарування як фrawdаторного та визнання його недійсним на підставі статей 3, 13 ЦК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 636/5079/21 (провадження № 61-15821св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146683>.

3.4. Повторний розгляд спору про припинення права іпотеки, вже вирішеного судом, є неприпустимим, у тому числі в разі відступлення права вимоги чи невиконання рішення. Усунення обтяження має здійснюватися шляхом виконання такого рішення, а за потреби – зміни способу та/або порядку його виконання, а не пред'явлення нового позову

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ТОВ «ФК «Амбрелла» у справі за позовом ОСОБА_1 до ТОВ «ФК «Амбрелла» про визнання іпотеки припиненою, виключення записів про обтяження.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що виконання зобов'язань за кредитним договором було забезпечено іпотекою належної йому квартири. Після смерті позичальника рішенням Вінницького міського суду Вінницької області від 08 липня 2014 року у справі № 127/8452/14-ц було відмовлено ПАТ «Банк Форум» у зверненні стягнення на предмет іпотеки та зобов'язано банк подати державному реєстратору заяву про припинення відповідного обтяження. У зв'язку з невиконанням цього рішення запис про обтяження квартири залишився зареєстрованим. Після ліквідації ПАТ «Банк Форум» його правонаступником стало ТОВ «ФК «Амбрелла».

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, виходячи з того, що встановлення припинення іпотеки в мотивувальній частині рішення у справі № 127/8452/14-ц не є підставою для повторного визнання іпотеки припиненою.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, скасував рішення, ухвалив нове судове рішення, яким задовольнив позов, вважаючи іпотеку припиненою, зокрема, у зв'язку з відсутністю згоди іпотекодавця забезпечувати виконання зобов'язання новим боржником на підставі ч. 1 ст. 523 ЦК України.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував постанову та залишив у силі рішення суду першої інстанції, змінивши його мотивувальну частину.

ВС зазначив, що вимога про визнання відсутності права вимоги в іншій особи та відповідного обов'язку боржника може бути належним способом захисту інтересу у юридичній визначеності, якщо ініційований кредитором спір про захист його прав не був вирішений судом

Водночас спір між ОСОБА_1 та правопопередником ТОВ «ФК «Амбрелла» – ПАТ «Банк Форум» щодо звернення стягнення на предмет іпотеки та припинення права іпотеки вже був вирішений судом у справі № 127/8452/14. Відповідне рішення набрало законної сили 21.07.2014 та не оскаржувалося сторонами і їх правонаступниками.

ВС вказав, що неприпустимим є повторний розгляд спору, вже вирішеного судом, у тому числі у зв'язку з відступленням кредитором права вимоги або невиконанням судового рішення. Виключення запису про обтяження могло бути реалізовано шляхом виконання рішення суду у справі № 127/8452/14, а за наявності обставин, що ускладнюють його виконання або роблять його неможливим, – шляхом зміни способу та/або порядку виконання цього судового рішення.

За таких обставин Верховний Суд погодився з висновком суду першої інстанції про відмову в задоволенні позову, змінивши мотиви такого рішення

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 127/5081/23 (провадження № 61-8018св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146635>.

4. Спори, що виникають із виконання чи невиконання договірних / недоговірних зобов'язань

4.1. Відсутність порушеного, невизнаного або оспореного права (інтересу) позивача є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову. У разі оскарження клієнтом одностороннього правочину про відмову банку від підтримання ділових відносин суд зобов'язаний з'ясувати, чи існує порушене право позивача, зокрема якщо він пізніше самостійно подав заяву про закриття рахунків

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу АТ КБ «ПриватБанк» у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ КБ «ПриватБанк», третя особа – Національний банк України, про визнання односторонніх правочинів недійсними.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялась на те, що банк безпідставно закрити її рахунки як фізичної особи, а також рахунки у цінних

паперах. Тому позивач просила визнати недійсними односторонні правочини про відмову від підтримання ділових відносин, відповідно до повідомлень банку від 04.06.2024 та від 12.07.2024.

Суд першої інстанції залишив без задоволення позов, мотивуючи тим, що дії банку як суб'єкта фінансового моніторингу щодо розірвання ділових відносин із позивачем відповідають приписам ЗУ «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», оскільки позивачу встановлено неприйнятно високий ризик ділових відносин.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, вважаючи, що банк не надав належних доказів на підтвердження правових підстав для встановлення позивачу неприйнятно високого ризику та відмови від підтримання ділових відносин.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, зауважив на необхідності насамперед встановити наявність порушеного, невизнаного або оспореного права чи інтересу позивача.

Завданням цивільного судочинства є ефективний захист саме порушеного права. Встановлена судом відсутність порушеного, невизнаного або оспореного відповідачем права чи інтересу позивача є самостійною підставою для відмови в задоволенні позову.

Апеляційний суд не з'ясував чи існує у позивача порушене право за умов, що 06.09.2024 вона особисто подала заяву про закриття поточних рахунків та перерахування залишків коштів, а за доводами банку підставою закриття рахунків слугувала саме ця заява.

Норми ст. 15 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» наділяють банк правом відмовитися від ділових відносин із клієнтом у разі встановлення неприйнятно високого ризику. Однак це право не є необмеженим, і банк зобов'язаний підтвердити належними та допустимими доказами існування правових підстав для встановлення такого рівня ризику.

Оскільки апеляційний суд не дослідив належним чином питання наявності чи відсутності порушеного права позивачки з урахуванням поданої нею заяви про закриття рахунків від 06.09.2024, його висновок про задоволення позову є передчасним.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 757/37161/24-ц (провадження № 61-6559св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146657>.

4.2. У справах про виключення відомостей із кредитної історії у зв'язку з ненаданням позичальником письмової згоди на збір, зберігання, використання та поширення інформації доведення наявності такої згоди покладається на кредитора і Бюро кредитних історій, у розпорядженні яких вона має зберігатися. Покладення такого обов'язку на відповідачів не є проявом концепції негативного доказу, а відповідає стандарту більшої переконливості з огляду на характер кредитних правовідносин, у яких позичальник не є рівною стороною

26 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ «Українське бюро кредитних історій»), Товариства з обмеженою відповідальністю «Глобал Кредит» (далі – ТОВ «Глобал Кредит»), Товариства з обмеженою відповідальністю «Сперіус Бум» (далі – ТОВ «Сперіус Бум»), Товариства з обмеженою відповідальністю «Фальконі» (далі – ТОВ «Фальконі») про визнання незаконними дій та зобов'язання вчинити певні дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у його кредитній історії містилася інформація, донорами якої є ТОВ «Глобал Кредит», ТОВ «Сперіус Бум» та ТОВ «Фальконі», за трьома кредитними договорами, однак письмової згоди на збір, зберігання, використання та поширення через ТОВ «Українське бюро кредитних історій» інформації про нього він не надавав. У зв'язку з чим вважав неправомірними дії зазначених товариств щодо передання інформації для формування його кредитної історії.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, зокрема, з огляду на те, що позивач не надав доказів відсутності його письмової згоди на використання та поширення інформації щодо нього.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Згідно зі статтями 4, 9 та 10 ЗУ «Про організацію формування та обігу кредитних історій» збір, зберігання та поширення інформації, що складає кредитну історію, здійснюється виключно за наявності письмової згоди суб'єкта кредитної історії. За відсутності такої згоди Бюро зобов'язане вилучити інформацію з кредитної історії.

У таких цивільних відносинах споживач є «слабкою» стороною, а його відносини з кредитною установою фактично не є рівними. За відсутності належних та допустимих доказів сумніви й припущення мають тлумачитися переважно на користь споживача.

Висновки судів про те, що позивач повинен надати докази відсутності своєї письмової згоди, є помилковими. Вимога про надання доказу наявності письмової згоди покладається саме на відповідачів (кредитні установи

та Бюро), оскільки у разі існування такої згоди вона мала б перебувати саме у їхньому розпорядженні. Це відповідає стандарту більшої переконливості та принципу балансу вірогідностей.

Оскільки суди попередніх інстанцій не з'ясували суттєвої обставини щодо наявності чи відсутності письмової згоди споживача, переклавши тягар доказування негативного факту на позивача, їхні висновки про відмову в позові є передчасними.

Детальніше з текстом постанови ВС від 26 серпня 2026 року у справі № 526/1291/24 (провадження № 61-16505св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139536053>.

5. Спори, що виникають із трудових правовідносин

5.1. У разі ухвалення судового рішення про стягнення з роботодавця на користь працівника заборгованості із заробітної плати, середнього заробітку за час вимушеного прогулу, компенсації за невикористану відпустку та компенсації втрати частини доходів присуджені суми підлягають стягненню з вказівкою про утримання із цих сум установлених законодавством України податків та зборів, оскільки роботодавець виступає податковим агентом і зобов'язаний нарахувати, утримати та перерахувати ПДФО і військовий збір до бюджету при фактичній виплаті

19 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу Київського національного університету ім. Т. Шевченка у справі за позовом ОСОБА_1 до Київського національного університету ім. Т. Шевченка про стягнення заборгованості із заробітної плати та компенсації втрати частини доходів внаслідок порушення строків виплати заробітної плати.

Як на обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на невиконання відповідачем обов'язку з оплати праці незважаючи на його поновлення на посаді Президента Національної академії державного управління при Президентові України (далі – НАДУ) на виконання постанови ВС від 19.05.2020 у справі № 9901/226/19. Після поновлення НАДУ було реорганізовано шляхом приєднання до Київського національного університету ім. Т. Шевченка, що стало передумовою виникнення спору про виплату заробітної плати за відповідний період.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, стягнув середній заробіток за час вимушеного прогулу, заробітну плату за період після поновлення на посаді до звільнення та грошову компенсацію втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції в частині стягнення грошової компенсації втрати частини доходів за період з 06.08.2021 до 23.12.2021 у розмірі 69 797,91 грн, рішення в цій частині скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову в цій частині.

ВС погодився з висновками апеляційного суду в частині вирішення вимог про стягнення заробітної плати, грошової компенсації втрати частини доходів, середнього заробітку за час вимушеного прогулу та грошової компенсації за невикористану відпустку, однак змінив мотивувальну частину постанови з огляду на таке.

За змістом ч. 2 ст. 235, ст. 236 КЗпП України при поновленні працівника на роботі одночасно вирішується питання про виплату середнього заробітку за час вимушеного прогулу, а у разі затримки виконання рішення про поновлення на роботі – середнього заробітку за час затримки. Нарахована та невикористана заробітна плата, грошова компенсація за відпустку та середній заробіток за час вимушеного прогулу підлягають стягненню з правонаступника роботодавця, а грошова компенсація втрати частини доходів – за весь період затримки їх виплати.

Апеляційний суд дійшов правильного висновку, що КНУ ім. Т. Шевченка є правонаступником усіх майна, прав та обов'язків реорганізованої НАДУ. Дія трудового договору поновленого працівника продовжилася з правонаступником, а відтак саме КНУ є належним відповідачем, зобов'язаним провести повний розрахунок при звільненні та сплатити заборгованість із заробітної плати та супутні виплати.

Суми заборгованості із заробітної плати, середнього заробітку за час вимушеного прогулу та компенсації за невикористану відпустку обчислюються судом брутто (без віднімання податків у самому судовому розрахунку). Проте роботодавець, виступаючи податковим агентом, зобов'язаний утримати та перерахувати податок на доходи фізичних осіб і військовий збір під час виконання судового рішення та фактичної виплати коштів працівникові.

Вказувати у рішенні суду, що суми стягуються без урахування податків, є помилковим. У резолютивній частині має бути чітко зазначено про стягнення відповідних сум з утриманням із цієї суми установлених законодавством України податків та зборів.

Стягнення 100 000,00 грн моральної шкоди є правомірним, оскільки тривала невикористана заробітної плати, затримка фактичного поновлення на посаді та проведення розрахунку при звільненні призвели до порушення трудових прав позивача та позбавили його винагороди за працю.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19 серпня 2026 року у справі № 761/16888/23 (провадження № 61-922св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139178079>.

6. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

6.1. При вирішенні спору про місце проживання дітей суди мають уникати розлучення рідних братів і сестер, окрім випадків, коли таке розділення дійсно відповідає найкращим інтересам дітей і не завдасть їм психологічної травми. Водночас суд зобов'язаний ретельно перевіряти допустимість доказів особистого характеру (відеозаписів, листування) і не має права ігнорувати заперечення сторони про те, що ці матеріали були отримані таємно з її приватних пристроїв чи акаунтів без згоди та з порушенням права на недоторканність особистого життя

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційні скарги ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, треті особи: служба у справах дітей Одеської міської ради, служба у справах дітей виконавчого комітету Центрально-Міської районної у місті Кривому Розі ради, про визначення місця проживання малолітніх дітей з батьком; за зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1, треті особи: служба у справах дітей Одеської міської ради, служба у справах дітей виконавчого комітету Центрально-Міської районної у місті Кривому Розі ради, про визначення місця проживання малолітніх дітей з матір'ю.

На обґрунтування заявлених вимог кожен із батьків при зверненні до суду зазначав, що проживання обох дітей разом із ним найбільше відповідає їх інтересам.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позови задовольнив частково, визначив місце проживання малолітнього сина з батьком, а малолітньої доньки – з матір'ю.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову скасував, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Роз'єднання рідних брата та сестри призводить до розриву родинних зв'язків і порушує право дітей на спілкування між собою. Якщо це можливо, суд не повинен допускати розлучення братів і сестер.

Апеляційний суд, залишаючи без змін рішення про визначення роздільного місця проживання дітей, не надав належної оцінки характеру відносин між братом і сестрою та не навів мотивів, якими керувався, визначаючи можливим їх роз'єднання.

ВС зазначив, що суд не позбавлений можливості визначити роздільне місце проживання братів і сестер з кожним із батьків, однак таке рішення має відповідати якнайкращим інтересам дітей та забезпечувати збереження для них відчуття стабільності, безпеки й родинної єдності. Тому при вирішенні питання про роздільне проживання дітей суду необхідно, зокрема, враховувати емоційний зв'язок між братом і сестрою, з'ясувати, чи не завдасть їх подальше роздільне проживання істотної психологічної травми та чи не матиме негативного

впливу на їхній психічний і психологічний стан; встановити, чи сприймають діти себе як одну сім'ю; оцінити відстань між місцями їх проживання та можливість регулярного спілкування, тривалість проживання кожної дитини з відповідним із батьків, а також ставлення батьків до виховання дітей.

Крім того, ВС звернув увагу, що апеляційний суд не надав оцінки доводам матері щодо недопустимості доказів, які, за її твердженням, були отримані шляхом таємного доступу до її особистих месенджерів та акаунтів. Також не перевірів законність способу отримання таких доказів та не вирішив питання щодо їх допустимості.

За таких обставин ВС дійшов висновку про передчасність висновку апеляційного суду щодо можливості роздільного проживання дітей.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 216/3237/24 (провадження № 61-6468св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146642>.

6.2. У справі про усунення перешкод у спілкуванні батька з дитиною та участі в її вихованні відповідачем може бути не лише інший з батьків дитини, а й особа, яка спільно проживає однією сім'єю з дитиною і тим із батьків, з ким проживає дитина, якщо ця особа набула статусу члена сім'ї та створює перешкоди у спілкуванні дитини з батьком (статті 2, 3, 74, 260 СК України)

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3 про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та її вихованні.

На обґрунтування позову батько дитини, військовослужбовець ЗСУ, зазначав, що після розірвання шлюбу з матір'ю дитини ОСОБА_2 втрутився в їхні сімейні відносини, схилив матір до проживання разом із ним, а також вчинив напад на позивача, за що був засуджений за ч. 2 ст. 125 КК України. Проживаючи однією сім'єю з матір'ю та дитиною, ОСОБА_2 забороняє спілкування батька з дитиною, чинить психологічний тиск, створив умови, що унеможливають приїзд дитини до батька в м. Миколаїв, та позиціонує себе як єдиний батько. Позивач просив зобов'язати ОСОБА_2 не чинити перешкод у спілкуванні між батьками та дитиною, зобов'язати матір привозити дитину до м. Миколаєва на канікули та заборонити вивіз дитини за кордон без дозволу батька

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, зокрема, щодо ОСОБА_2, врахував, що він не є батьком дитини, а тому є неналежним відповідачем, оскільки спірні правовідносини щодо участі у вихованні дитини та спілкування з нею існують між її батьками.

Апеляційний суд погодився з таким висновком суду першої інстанції.

ВС не погодився з висновками судів у частині позовних вимог до ОСОБА_2, скасував судові рішення, справу в цій частині передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Відповідно до ст. 260 СК України мачуха, вітчим, які проживають однією сім'єю з малолітніми, неповнолітніми пасинком, падчеркою, мають право брати участь у їхньому вихованні. При цьому положення статей 2, 3, 74, 260 СК України не дають підстав для висновку, що належним відповідачем у спорах про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною та участі у її вихованні може бути виключно інший з батьків.

Однак суди не врахували норми статей 2, 3, 74, 260 СК України. За умови спільного проживання ОСОБА_2 однією сім'єю з матір'ю та дитиною він набув статусу члена сім'ї та має право брати участь у вихованні падчерки. Якщо такий співмешканець створює перешкоди у спілкуванні батька з дитиною, до нього можуть бути пред'явлені відповідні позовні вимоги про усунення перешкод.

Висновки судів про те, що належним відповідачем у справах про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною може бути виключно матір дитини, є передчасними та необґрунтованими, оскільки мотиви й доводи позивача щодо безпосереднього втручання та перешкоджання з боку ОСОБА_2 судами перевірені не були.

У частині позовних вимог до матері рішення апеляційного суду про визначення порядку спілкування в м. Новодністровськ залишено без змін, оскільки приїзд дитини до м. Миколаєва в умовах воєнного стану та бойових дій створює загрозу її життю й здоров'ю.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 722/1735/24 (провадження № 61-12442св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139115059>.

7. Спори, що виникають із спадкових правовідносин

7.1. Право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії виникає лише за умови смерті спадкоємця до спливу строку для прийняття спадщини після першого спадкодавця. Якщо спадкоємець помер після спливу шестимісячного строку, встановленого для прийняття спадщини, положення статті 1276 ЦК України не застосовуються. Подання спадкоємцем за життя позову про визнання права власності на спадкове майно саме по собі не свідчить про поважність причин пропуску строку для прийняття спадщини

20 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, третя особа – приватний нотаріус Житомирського

районного нотаріального округу, про визначення додаткового строку для подання заяви про прийняття спадщини.

Позивач просив визначити йому додатковий строк для прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії після смерті його батька, який помер у травні 2023 року не прийнявши спадщину після смерті своєї матері. Позивач зазначав, що батько вживав заходів для оформлення спадщини, однак через стан здоров'я та недієздатність не подав заяву про її прийняття у встановлений законом строк.

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову, вважаючи, що норма ст. 1276 ЦК України до спірних правовідносин не застосовуються.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, скасував рішення, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував постанову та залишив у силі рішення суду першої інстанції, змінивши його мотиви, з огляду на таке.

Право на прийняття спадщини в порядку спадкової трансмісії виникає лише за умови смерті спадкоємця до спливу строку для прийняття спадщини (6 місяців). У цій справі батько позивача помер більш ніж через 2 роки після смерті спадкодавця, тому норма ст. 1276 ЦК України до спірних правовідносин не застосовується.

Однак, апеляційний суд наведеного не врахував.

ВС звернув увагу, що за таких обставин особа може порушити питання про визначення додаткового строку для прийняття спадщини відповідно до ч. 3 ст. 1272 ЦК України. Для цього необхідно встановити наявність об'єктивних, непереборних та істотних труднощів, які перешкождали спадкоємцю прийняти спадщину у встановлений строк. Саме по собі подання спадкоємцем за життя позову про визнання права власності на спадкове майно не є достатнім доказом поважності причин пропуску строку для прийняття спадщини. Таких обставин позивач не довів.

Отже, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про відмову в задоволенні позову, проте помилився щодо мотивів такого рішення.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 серпня 2026 року у справі № 935/2758/23 (провадження № 61-1426св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139206597>.

7.2. У разі смерті засновника (члена) селянського (фермерського) господарства його спадкоємці мають право на спадкування господарства, зокрема прав засновника, оскільки такі права не є нерозривно пов'язаними з особою спадкодавця. Відсутність відомостей про юридичну особу, створену та зареєстровану до 01 липня 2004 року, в ЄДР у зв'язку з невиконанням

обов'язку щодо підтвердження державної реєстрації не свідчить про припинення юридичної особи, оскільки законодавством не передбачено такого наслідку невиконання зазначеного обов'язку

25 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до Решетилівської міської ради про визнання права власності.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав про те, що після смерті батька позивач, який прийняв спадщину за законом, звернувся до нотаріуса із заявою про видачу свідоцтва про право на майнові права засновника СФГ «Ромашкове». Нотаріус відмовив у вчиненні нотаріальної дії, пославшись, зокрема, на відсутність відомостей про господарство в ЄДР та неможливість безспірного підтвердження права на спадщину.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, вважаючи, що на момент смерті спадкодавця СФГ «Ромашкове» як юридична особа фактично не існувало, а тому корпоративні права не могли входити до складу спадщини.

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Відповідно до статей 22, 23 ЗУ «Про фермерське господарство» фермерське господарство є цілісним майновим комплексом, а його успадкування здійснюється відповідно до закону. У разі смерті засновника (члена) такого господарства його спадкоємці мають право на спадкування господарства, зокрема прав засновника, оскільки вони не є нерозривно пов'язаними з його особою.

При цьому відсутність відомостей про юридичну особу, створену та зареєстровану до 01.07.2004, в ЄДР сама по собі не свідчить про її припинення. Законодавство, яке регулювало включення до ЄДР відомостей про раніше зареєстровані юридичні особи, не встановлювало припинення юридичної особи як наслідок невиконання обов'язку щодо підтвердження державної реєстрації. Підстави припинення юридичної особи, визначені ст. 104 ЦК України та ст. 33 ЗУ «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», є вичерпними і не передбачають такого наслідку.

Суди не врахували наведеного та безпідставно дійшли висновків про фактичне припинення СФГ «Ромашкове» лише з огляду на відсутність відомостей про нього в ЄДР, а також помилково визнали, що права засновника не входять до складу спадщини.

Детальніше з текстом постанови ВС від 25 серпня 2026 року у справі № 546/1174/24 (провадження № 61-14683св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139634437>.

8. Справи окремого провадження

8.1. Встановлення факту батьківства загиблого військовослужбовця щодо дитини, народженої після його смерті, не підлягає розгляду в порядку окремого провадження, якщо інший отримувач одноразової грошової допомоги заперечує батьківство або право дитини на частину виплати. За наявності такого заперечення спір про право підлягає вирішенню в порядку позовного провадження

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за заявою ОСОБА_1 про встановлення факту, що має юридичне значення, заінтересовані особи: Перший відділ державної реєстрації актів цивільного стану у м. Харкові Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України, ОСОБА_2, ОСОБА_3.

Заявник просила встановити факт батьківства загиблого військовослужбовця ОСОБА_6 щодо її дочки ОСОБА_7, посиляючись на спільне проживання, фактичні шлюбні відносини, визнання ним вагітності та майбутньої дитини, а також надання матеріальної допомоги. Відомості про батька у свідоцтві про народження дитини були зазначені за її вказівкою відповідно до ст. 135 СК України. Заявник зазначала, що встановлення факту батьківства має юридичне значення для дитини, зокрема для реалізації передбачених законом пільг.

Мати загиблого заперечувала факт батьківства сина, його обізнаність про вагітність заявника та наявність дитини, а також вказувала на існування спору про право, що виключало можливість розгляду справи в порядку окремого провадження.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, задовольнив заяву та встановив факт батьківства ОСОБА_6 щодо ОСОБА_7. Підставою, зокрема, став висновок експерта, який підтвердив батьківство ОСОБА_6 з імовірністю не менше 99,9999999999101 %. Також суди зобов'язали внести відповідні зміни до актового запису про народження дитини.

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення та залишив без розгляду заяву про встановлення факту, що має юридичне значення, з огляду на таке.

Відповідно до ч. 6 ст. 294 та ч. 4 ст. 315 ЦПК України справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення, не можуть розглядатися в порядку окремого провадження, якщо їх розгляд пов'язаний із вирішенням спору про право.

У цій справі встановлення факту батьківства було безпосередньо пов'язане з реалізацією дитиною права на одноразову грошову допомогу у зв'язку із загибеллю військовослужбовця. При цьому мати загиблого заперечувала як факт його батьківства, так і право дитини на частину

одноразової грошової допомоги, яку вона вже отримувала відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей».

Отже, між заінтересованими особами виник спір про право, який стосувався не лише встановлення юридичного факту батьківства, а й пов'язаних із ним майнових прав на одноразову грошову допомогу. За таких обставин встановлення факту батьківства в порядку окремого провадження є неможливим.

ВС наголосив, що заявник не позбавлена можливості звернутися до суду з позовом, у межах якого можуть бути вирішені питання щодо батьківства та пов'язаних із ним прав дитини на одноразову грошову допомогу.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 619/866/24 (провадження № 61-4633св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138822166>.

8.2. Для розкриття судом банківської таємниці податковий орган має довести об'єктивну неможливість проведення податкової перевірки та підтвердити вичерпання інших передбачених законом заходів. Сама лише фіксація відсутності платника податків під час разового виїзду інспектора чи неотримання відповіді від поліції на запит про його розшук не доводять неможливість здійснення податкового контролю. Перед зверненням до суду контролюючий орган зобов'язаний надати докази вжиття всіх заходів для належного повідомлення платника про проведення перевірки, зокрема направлення йому копії відповідного наказу

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Запорізькій області (далі – ГУ ДПС у Запорізькій області) у справі за заявою ГУ ДПС у Запорізькій області про розкриття банком інформації, що містить банківську таємницю, заінтересовані особи: ТОВ «Форнекс Груп», ПАТ «МТБ Банк».

ГУ ДПС у Запорізькій області звернулося до суду для отримання інформації про банківські рахунки ТОВ «Форнекс Груп», оскільки під час фактичних перевірок АЗС у м. Запоріжжя встановлено проведення товариством безготівкових розрахунків через POS-термінал при реалізації підакцизних товарів. Надісланий товариству запит про надання пояснень і документів не вручено, а проведення документальної позапланової виїзної перевірки виявилось неможливим через відсутність підприємства та його посадових осіб за податковою адресою. Поштові відправлення також повернулися за закінченням строку зберігання. За даними ІКС «Податковий блок», товариство використовувало рахунки в ПАТ «МТБ Банк». На запит контролюючого органу банк повідомив, що відповідна інформація може бути надана лише на підставі рішення суду.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні заяви, оскільки заявник не надав доказів направлення платнику податків копії наказу про перевірку поштою у спосіб, передбачений ст. 42 ПК України, а також не довів вжиття усіх заходів для встановлення його місцезнаходження.

ВС погодився з такими висновками судів з огляду на таке.

Інформація щодо банківських рахунків та руху коштів є банківською таємницею, а її розкриття податковим органам за рішенням суду (пп. 20.1.5 п. 20.1 ст. 20, п. 73.4 ст. 73 ПК України, ст. 62 ЗУ «Про банки і банківську діяльність») можливе лише в разі доведення обставин, за яких проведення перевірок за загальною процедурою є неможливим.

Відповідно до п. 81.1 ст. 81 та ст. 42 ПК України право на проведення документальної позапланової виїзної перевірки виникає лише після вручення платнику податків копії наказу про її проведення. За відсутності заяви про використання електронного кабінету така копія має бути надіслана рекомендованим листом з повідомленням про вручення.

Акт про неможливість проведення перевірки свідчить лише про разовий вихід інспектора за податковою адресою і за відсутності доказів надіслання наказу поштою не підтверджує відсутність підприємства за цією адресою.

ГУ ДПС у Запорізькій області не направило копію відповідного наказу на адресу ТОВ «Форнекс Груп» поштою, а також не отримало відповіді на запит до поліції про встановлення місцезнаходження, відтак не довело існування обставин, що унеможливають перевірку, та підстав для розкриття банківської таємниці.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 501/4276/25 (провадження № 61-4799св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146662>.

9. Застосування норм процесуального права

9.1. Якщо апеляційний суд встановив, що оскаржуваним рішенням суду першої інстанції не вирішувалося питання про права, свободи, інтереси чи обов'язки особи, яка не була залучена до участі у справі, апеляційне провадження підлягає обов'язковому закриттю. У такому разі суд апеляційної інстанції позбавлений процесуальної можливості переглядати рішення місцевого суду по суті. Перегляд судового рішення по суті за відсутності впливу на права скажника є порушенням норм процесуального права та є підставою для скасування постанови апеляційного суду

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_3 у справі за позовом ОСОБА_1, правонаступником якого є ОСОБА_2, до Шеківської сільської ради Лубенського

району Полтавської області про надання додаткового строку для прийняття спадщини.

Суд першої інстанції позов задовольнив (рішення від 19.12.2007).

У листопаді 2023 року ОСОБА_3 як особа, яка не брала участі у справі, звернулася до апеляційного суду з апеляційною скаргою на рішення суду першої інстанції.

Справа розглядалась судами неодноразово.

Апеляційний суд погодився з висновками суду першої інстанції, мотивуючи тим, що особа, прав якої стосувалось оскаржуване рішення (ОСОБА_5), рішення суду в установленому порядку не оскаржував, видане у 2008 році свідоцтво про право на спадщину на земельну ділянку ОСОБА_1 не оспорував, а заявник ОСОБА_3 на час розгляду справи міськрайонним судом у 2007 році не набула прав, на які могло вплинути оскаржуване рішення суду.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував постанову, справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Особа, яка не брала участі у справі, має право на апеляційне оскарження судового рішення лише за умови, що ним безпосередньо вирішено питання про її права, свободи, інтереси та (або) обов'язки, тобто рішення спричинило для неї несприятливі правові наслідки. Якщо після відкриття апеляційного провадження встановлено, що суд першої інстанції такого питання не вирішував, апеляційне провадження підлягає закриттю відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 362 ЦПК України.

У цій справі апеляційний суд, розглянувши апеляційну скаргу ОСОБА_3, відмовив у її задоволенні та залишив рішення суду першої інстанції без змін. Водночас у мотивувальній частині постанови суд зазначив, що ОСОБА_3 на час ухвалення рішення суду першої інстанції не набула прав, на які могло вплинути це рішення.

Отже, встановивши, що рішенням суду першої інстанції питання про права, свободи, інтереси та (або) обов'язки ОСОБА_3 безпосередньо не вирішувалося, апеляційний суд мав закрити апеляційне провадження, а не здійснювати перегляд рішення суду першої інстанції по суті.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 2-1938/07 (провадження № 61-16581св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787657>.

9.2. У разі закриття провадження у справі у зв'язку з відмовою позивача від позову внаслідок добровільного задоволення позовних вимог відповідачем після пред'явлення позову застосуванню підлягає частина третя статті 142 ЦПК України як спеціальна норма, яка передбачає покладення на відповідача обов'язку відшкодувати позивачу всі понесені ним судові витрати (зокрема 100 % сплаченого судового збору), а не частина перша статті 142 ЦПК України

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом об'єднання співвласників

багатоквартирного будинку «Наш городок» (далі – ОСББ «Наш городок») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за оплату житлово-комунальних послуг.

Суд першої інстанції відкрив провадження у справі.

Після відкриття провадження відповідач добровільно сплатила позивачу суму заборгованості, яка була предметом позову, у зв'язку із чим позивач подав заяву про відмову від позову та закриття провадження у справі на підставі п. 4 ч. 1 ст. 255 ЦПК України.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, прийняв відмову ОСББ «Наш городок» від позову та закриття провадження у справі. При цьому суд стягнув з відповідача на користь позивача 50 % сплаченого судового збору та витрати на професійну правничу допомогу, а інші 50 % судового збору повернув позивачу з державного бюджету.

ВС не погодився із судовими рішеннями в частині повернення з державного бюджету ОСББ «Наш городок» судового збору, скасував їх у цій частині та ухвалив в цій частині нове судове рішення, яким збільшив розмір судового збору, що підлягає стягненню з ОСОБА_1 на користь ОСББ, з огляду на таке.

Відповідно до ч. 3 ст. 142 ЦПК України у разі відмови позивача від позову понесені ним витрати відповідачем не відшкодовуються, а витрати відповідача за його заявою стягуються з позивача. Водночас якщо позивач не підтримує своїх вимог унаслідок задоволення їх відповідачем після пред'явлення позову, суд за заявою позивача присуджує стягнення понесених ним у справі витрат з відповідача.

У цій справі провадження закрито саме через відмову позивача від позову внаслідок добровільного задоволення відповідачем вимог після пред'явлення позову.

ВС зазначив, що помилковим є застосування до таких правовідносин загального правила щодо повернення з державного бюджету 50 % сплаченого судового збору. Частина 3 ст. 142 ЦПК України є спеціальною процесуальною нормою, яка уточнює наслідки відмови позивача від позову у разі задоволення відповідачем його вимог після пред'явлення позову.

Загальна та спеціальна норми не суперечать одна одній: загальна норма застосовується у випадках, які не охоплюються спеціальним правилом. Тому за наявності передбачених ч. 3 ст. 142 ЦПК України умов застосуванню підлягає саме спеціальне правило про стягнення понесених позивачем судових витрат з відповідача.

Отже, у разі відмови позивача від позову внаслідок добровільного задоволення відповідачем заявлених позовних вимог після пред'явлення позову, зокрема сплати заборгованості, понесені позивачем судові витрати, у тому числі судовий збір у повному обсязі, за наявності відповідної заяви підлягають стягненню з відповідача.

Суди першої та апеляційної інстанцій правомірно оцінили складність справи, обсяг наданих послуг, ціну позову та реальний час, витрачений адвокатом, обґрунтовано зменшивши розмір витрат на правничу допомогу відповідно до критеріїв реальності, пропорційності та співмірності.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 953/10140/25 (провадження № 61-7158св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138754061>.

9.3. Повернення апеляційної скарги з підстав ненадання доказів направлення її копії з додатками іншій стороні є неправомірним, якщо апеляційний суд не навів мотивів відхилення поданих заявником доказів такого направлення та не обґрунтував сумнівів у достовірності чи добровільності визнання цих обставин іншою стороною

05 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Служба у справах дітей та сім'ї Святошинської районної у місті Києві державної адміністрації, про визначення місця проживання дитини.

ОСОБА_1 через систему «Електронний суд» подав заяву про зміну предмета та підстав позову, доповнення позовних вимог, в якій просив визначити його управителем майна, яке належить малолітній ОСОБА_3.

Ухвалою суду першої інстанції заяву про доповнення позовних вимог залишено без розгляду у зв'язку з її поданням після закриття підготовчого провадження та ненаведенням достатніх аргументів для поновлення строку на її подання. У подальшому суд першої інстанції заклав провадження у справі на підставі п. 2 ч. 1 ст. 255 ЦПК України, встановивши відсутність спору між сторонами.

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції про залишення без розгляду доповнень до позовних вимог, позивач подав апеляційну скаргу.

Апеляційний суд залишив апеляційну скаргу без руху та надав строк для усунення недоліків, зокрема для надання доказів надсилання її копії та копій доданих матеріалів ОСОБА_2. У подальшому апеляційний суд визнав апеляційну скаргу неподаною та повернув її заявнику.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував ухвалу та передав справу на розгляд суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження з огляду на таке.

Відповідно до п. 2 ч. 4 ст. 356 ЦПК України у разі подання апеляційної скарги в електронній формі через електронний кабінет до неї додаються докази надсилання копії апеляційної скарги та доданих до неї матеріалів іншим

учасникам справи. Невиконання цієї вимоги є підставою для залишення апеляційної скарги без руху, а в разі неусунення відповідних недоліків – для повернення апеляційної скарги.

Водночас доказами виконання вимоги щодо надсилання копії апеляційної скарги можуть бути, зокрема, скриншоти електронного листування та письмова заява іншого учасника справи про отримання копії апеляційної скарги і доданих до неї матеріалів, якщо вони підтверджують факт їх отримання.

У цій справі позивач подав відповідні докази, однак апеляційний суд не навів мотивів, з яких відхилив їх, та не обґрунтував наявності сумнівів щодо достовірності чи добровільності підтвердження іншою стороною факту отримання апеляційної скарги та доданих до неї матеріалів.

ВС виснував, що повернення апеляційної скарги лише з мотивів ненадання доказів її надсилання іншому учаснику справи було передчасним та необґрунтованим.

Детальніше з текстом постанови ВС від 05 серпня 2026 року у справі № 759/11699/24 (провадження № 61-8425св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/138787476>.

9.4. Застосування наслідків ухилення від участі в експертизі за статтею 109 ЦПК України можливе лише за умови підтвердження факту умисних дій особи, метою яких є унеможливлення проведення експертизи; неявка сторони до експертної установи за відсутності доказів належного повідомлення про дату та час відібрання зразків не є ухиленням від участі в експертизі

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – Роменський відділ державної реєстрації актів цивільного стану у Роменському районі Сумської області Східного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України, про оспорювання батьківства.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що після одруження з відповідачем визнав себе батьком дитини та вніс відповідні зміни до актового запису про народження. Згодом, після заяв відповідача про те, що він не є біологічним батьком дитини, позивач засумнівався у своєму батьківстві та звернувся до суду з позовом про його оспорювання.

Суд першої інстанції призначив молекулярно-генетичну експертизу для встановлення біологічного батьківства, поклавши її оплату на позивача та роз'яснивши сторонам наслідки ухилення від участі в експертизі. Експертиза не була проведена через неявку сторін для відбору біологічних зразків. Суд відмовив у задоволенні позову, застосувавши до позивача наслідки, передбачені ст. 109 ЦПК України.

Апеляційний суд погодився з такими висновками суду першої інстанції.

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції та зазначив, що у справах про оспорування батьківства предметом доказування є, зокрема, відсутність кровного споріднення між особою, записаною батьком, і дитиною. Молекулярно-генетична експертиза має істотне доказове значення для встановлення цієї обставини.

Відповідно до ст. 109 ЦПК України суд може визнати факт, для з'ясування якого експертизу було призначено, або відмовити у його визнанні лише у разі ухилення учасника справи від подання експертам необхідних матеріалів, документів або від іншої участі в експертизі, якщо без цього провести експертизу неможливо. При цьому ухиленням є саме умисні дії особи, яка бере участь у справі, спрямовані на унеможливлення проведення експертизи.

У цій справі суд першої інстанції не забезпечив належного повідомлення позивача про дату та місце відбору біологічних зразків. Клопотання експерта було направлено представнику позивача електронною поштою, однак доказів його вручення до визначеної експертом дати в матеріалах справи не було. Поштове повідомлення про вручення клопотання датоване вже після визначеної експертом дати проведення відбору зразків.

Отже, суди не встановили факту умисного ухилення позивача від участі в експертизі та передчасно застосували наслідки, передбачені ст. 109 ЦПК України. Сам факт неявки особи для відбору зразків за відсутності доказів її належного повідомлення про відповідні дату, час і місце не може бути підставою для застосування зазначених процесуальних наслідків.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 585/1301/24 (провадження № 61-5698св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146646>.

9.5. Якщо повний текст судового рішення не було вручено учаснику справи в день його складення, учасник справи має право на поновлення строку на апеляційне оскарження за умови подання скарги протягом 30 днів із дня його вручення; днем вручення є, зокрема, день доставки рішення до електронного кабінету

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу акціонерного товариства «Акцент-Банк» (далі – АТ «Акцент-Банк») у справі за позовом АТ «Акцент-Банк» до ОСОБА_2 про стягнення кредитної заборгованості.

Заочним рішенням суду першої інстанції від 22.12.2025 позов банку задоволено частково. Судове рішення ухвалено без участі сторін.

28.01.2026 АТ «Акцент-Банк» подало апеляційну скаргу через підсистему «Електронний суд» із клопотанням про поновлення строку, зазначаючи про отримання рішення лише на початку січня.

Апеляційний суд ухвалою залишив без руху апеляційну скаргу, зокрема, для подання заяви про поновлення процесуального строку із зазначенням поважних причин його пропуску та доказів отримання оскаржуваного рішення. Згодом апеляційний суд відмовив у відкритті апеляційного провадження, оскільки банк не усунув недоліки апеляційної скарги у встановлений судом строк.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував ухвалу, справу передав до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження з огляду на таке.

Відповідно до ч. 2 ст. 354 ЦПК України учасник справи, якому повне рішення суду не було вручено в день його складення, має право на поновлення строку на апеляційне оскарження, якщо апеляційну скаргу подано протягом тридцяти днів із дня вручення йому повного рішення суду. При цьому відповідно до ст. 272 ЦПК України днем вручення судового рішення є, зокрема, день його доставки до електронного кабінету учасника справи.

У цій справі повний текст заочного рішення суду першої інстанції було доставлено до електронного кабінету банку 30.12.2025. Саме з цієї дати обчислювався тридцятиденний строк на апеляційне оскарження. Банк подав апеляційну скаргу 28.01.2026 через підсистему «Електронний суд», тобто в межах встановленого строку.

Апеляційний суд не врахував положення ст. 272 та ч. 2 ст. 354 ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 199/13500/25 (провадження № 61-6741св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146645>.

9.6. Якщо зустрічний позов подано в межах строку, встановленого статтею 193 ЦПК України, а його неприєднання до матеріалів належної справи або помилкове приєднання до іншої справи об'єктивно не залежало від волі відповідача, повернення такого позову з підстав пропуску строку є безпідставним

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 у справі за позовом КП «Харківські теплові мережі» до ОСОБА_2, ОСОБА_1 про стягнення заборгованості оплати за теплопостачання.

У вересні 2023 року КП «Харківські теплові мережі» звернулося до суду з позовом до відповідачів про стягнення заборгованості оплати за теплопостачання.

Заочним рішенням суду першої інстанції позов було задоволено частково.

Ухвалою суду від 05.12.2024 заочне рішення скасовано, справу призначено до розгляду у спрощеному позовному провадженні. Відповідачам роз'яснено право подати зустрічний позов у 15-денний строк із дня отримання ухвали, копію якої їхній представник отримав 05.12.2024.

18.12.2024 відповідачі засобами поштового зв'язку направили до суду зустрічну позовну заяву про захист прав споживачів (щодо визнання дій протизаконними, списання боргу поза межами позовної давності та перерахунку нарахунків). Проте ця позовна заява була надіслана в одному пакеті зі скаргою на дії приватного виконавця і через помилку канцелярії суду матеріали передали іншому судді. З огляду на відсутність зустрічного позову в матеріалах справи уголовуючого судді відповідач 23.01.2025 повторно направила зустрічну позовну заяву, яка надійшла до суду 29.01.2025.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, повернув зустрічну позовну заяву, вважаючи, що її подано з пропуском строку, встановленого ч. 1 ст. 193 ЦПК України.

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення, справу передав до суду першої інстанції для вирішення питання про відкриття провадження за зустрічним позовом з огляду на таке.

Відповідно до статей 191, 193, 194 ЦПК України зустрічний позов має бути поданий у строк для подання відзиву, визначений судом, а його подання з пропуском установленого строку є підставою для повернення.

Дослідивши матеріали справи за скаргою на дії приватного виконавця, ВС встановив, що зустрічна позовна заява від 18.12.2024 дійсно надійшла до суду 23.12.2024 в одному пакеті зі скаргою, однак була не підшита, не пронумерована та не зареєстрована й помилково потрапила до іншого судді.

Однак суди попередніх інстанцій не перевірили належним чином доводи відповідачів і матеріали суміжних проваджень, унаслідок чого безпідставно констатували пропуск процесуального строку та повернули зустрічний позов.

ВС констатував, що якщо обставини об'єднання чи приєднання зустрічного позову об'єктивно не залежали від волі відповідача, повернення судом такого позову з мотивів порушення строку є безпідставним.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 643/10152/23 (провадження № 61-15469св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146666>.

9.7. Належними та допустимими доказами підтвердження дати отримання / відправлення поштового відправлення є поштовий конверт із зазначенням ідентифікатора поштових відправлень, згідно з яким було б можливо перевірити дату отримання та відправлення кореспонденції; копії накладної кур'єрської служби доставки не містять ідентифікатора поштових відправлень, за допомогою використання якого було б можливо перевірити дату відправлення кореспонденції; направлення апеляційної скарги неповноважним оператором поштового зв'язку без належного оформлення не може свідчити про факт звернення до суду в межах установленого строку

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії та рішення старшого державного виконавця Хаджибейського відділу державної виконавчої служби у м. Одесі Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції, боржник – ОСОБА_2.

Суд першої інстанції ухвалою від 26.06.2025 відмовив у задоволенні скарги.

Апеляційний суд спочатку залишив апеляційну скаргу без руху, оскільки вважав, що її подано 12.08.2025, після закінчення строку апеляційного оскарження. Після усунення недоліків апеляційний суд відкрив апеляційне провадження, скасував ухвалу суду першої інстанції та частково задовольнив скаргу.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував судові рішення та передав справу до суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження.

Відповідно до ч. 6 ст. 124 ЦПК України строк не вважається пропущеним, якщо до його закінчення заява, скарга, інші документи чи матеріали або грошові кошти здані на пошту чи передані іншими відповідними засобами зв'язку.

У цій справі останнім днем строку на апеляційне оскарження ухвали суду першої інстанції від 26.06.2025 було 11.07.2025. ОСОБА_1 стверджувала, що апеляційну скаргу направила 09.07.2025 через кур'єрську службу доставки, на підтвердження чого надала накладну та після залишення апеляційної скарги без руху – квитанцію до прибуткового касового ордера фізичної особи-підприємця ОСОБА_4 від 09.07.2025.

ВС зазначив, що належними та допустимими доказами дати отримання або відправлення поштового відправлення є, зокрема, поштовий конверт із зазначенням ідентифікатора поштового відправлення, за яким можливо перевірити дату його відправлення та отримання. Надані накладні такого ідентифікатора не містили.

Крім того, апеляційний суд не перевіряв, чи зареєстрована фізична особа-підприємець ОСОБА_4 в Єдиному державному реєстрі операторів поштового

зв'язку. Направлення апеляційної скарги через неналежного оператора поштового зв'язку без належного оформлення відправлення саме по собі не може підтверджувати факт звернення до суду в межах встановленого процесуального строку.

Отже, апеляційний суд передчасно дійшов висновку про своєчасність подання апеляційної скарги та відкриття апеляційного провадження.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 521/9157/25 (провадження № 61-7961св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146644>.

9.8. Процесуальна поведінка позивача, який утримався від оскарження судових рішень про залишення його позову без розгляду, свідчить про його згоду з ухваленими процесуальними рішеннями. За таких обставин відповідач не є суб'єктом, чії права або охоронювані законом інтереси порушено залишенням позову без розгляду, оскільки скасування цієї ухвали призведе лише до відновлення судового провадження з початкової стадії, що не покращує та не змінює матеріально-правового становища відповідача у спірних правовідносинах

19 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом комунального підприємства «Київський іподром» (далі – КП «Київський іподром») до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов залишив без розгляду з підстав, передбачених п. 3 ч. 1 ст. 257 ЦПК України.

Не погодившись із судовими рішеннями, відповідач подав касаційну скаргу.

ВС погодився з висновками судів з огляду на таке.

Відповідно до ч. 1 ст. 13 ЦПК України суд розглядає справи не інакше як за зверненням особи, поданим відповідно до цього Кодексу, в межах заявлених нею вимог і на підставі доказів, поданих учасниками справи або витребуваних судом у передбачених цим Кодексом випадках.

КП «Київський іподром» не скористалося правом на подання касаційної скарги та не приєдналося до касаційної скарги відповідача, що свідчить про його згоду із судовими рішеннями про залишення позову без розгляду.

Водночас відповідач не навів переконливих доводів на підтвердження того, що залишення позову без розгляду порушує його права чи охоронювані законом інтереси. У разі скасування ухвали, що перешкоджає подальшому провадженню у справі, та направлення справи для продовження розгляду суд

першої інстанції розглядає справу спочатку. Проте за умови, що позивач не оскаржив судові рішення про залишення позову без розгляду, його процесуальна поведінка свідчить про згоду з ними.

Отже, процесуальна поведінка позивача свідчить про його повну згоду з ухвалою суду першої інстанції та постановою апеляційного суду про залишення позову без розгляду.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19 серпня 2026 року у справі № 756/14964/24 (провадження № 61-15842св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139404118>.

9.9. Якщо електронний медичний висновок про тимчасову непрацездатність містить РНОКПП, який збігається з РНОКПП, зазначеним в ордері адвоката, належність такого висновку відповідному представникові вважається достовірно підтвердженою. Відхилення клопотання про відкладення розгляду справи з посиланням на неможливість ідентифікації особи, якій видано медичний висновок, і розгляд справи за відсутності адвоката за таких обставин порушує принципи змагальності та рівності учасників справи

19 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою АТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» на дії державного виконавця, заінтересовані особи: ОСОБА_2, державний виконавець Другого Правобережного відділу державної виконавчої служби у Чечелівському та Новокодацькому районах м. Дніпра Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса).

Суд першої інстанції задовольнив скаргу.

Апеляційний суд скасував ухвалу суду першої інстанції, вважаючи, що справу розглянуто без належного повідомлення ОСОБА_2.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував постанову та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

ВС зазначив, що у разі належного повідомлення учасника справи про дату, час і місце судового засідання та подання ним клопотання про відкладення розгляду справи суд має оцінити наведені в ньому причини неявки на предмет їх поважності з урахуванням конкретних обставин справи.

Відповідно до ст. 372 ЦПК України суд апеляційної інстанції відкладає розгляд справи у разі неявки в судове засідання учасника справи, щодо якого відсутні відомості про вручення йому судової повістки, або за його клопотанням, якщо повідомлені ним причини неявки суд визнає поважними. Неявка учасників справи, належним чином повідомлених про дату, час і місце судового засідання, не перешкоджає розгляду справи.

У цій справі адвокат, яка представляла інтереси ОСОБА_1 і ОСОБА_2 у суді апеляційної інстанції, 16.12.2025 через підсистему «Електронний суд» подала клопотання про відкладення розгляду справи, призначеного на 17.12.2025, у зв'язку з її тимчасовою непрацездатністю. До клопотання було додано електронний медичний висновок.

Апеляційний суд відхилив клопотання, пославшись, зокрема, на неможливість встановити, кому саме видано цей медичний висновок, а також на необхідність дотримання строків розгляду справи, тривалість її перебування на розгляді суду, баланс інтересів учасників справи та достатність матеріалів для її розгляду.

ВС зауважив, що РНОКПП, зазначений в електронному медичному висновку, повністю збігався з РНОКПП адвоката, зазначеним в ордері на надання правничої допомоги. З огляду на унікальність РНОКПП належність медичного висновку саме цьому адвокату було достовірно підтверджено.

Апеляційний суд не надав належної оцінки цій обставині під час вирішення питання про поважність причин неявки адвоката та не з'ясував, чи не перешкоджала її відсутність ОСОБА_1 та ОСОБА_2 належним чином реалізувати право на участь у розгляді справи та висловити свою позицію.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19 серпня 2026 року у справі № 2-792/11 (провадження № 61-860св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139332195>.

9.10. З'ясування дотримання заявником процесуального строку звернення до суду зі скаргою на рішення, дії чи бездіяльність державного виконавця (стаття 449 ЦПК України), наявності клопотання про його поновлення та поважності причин пропуску цього строку має першочергове значення. Розгляд судами скарги на дії державного виконавця по суті без належного з'ясування та вирішення питання про дотримання процесуального строку є порушенням норм процесуального права

20 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу АТ «Державний ощадний банк України» у справі за скаргою АТ «Ощадбанк» на рішення, дії державного виконавця Болградського ВДВС у Болградському районі Одеської області Південного МУ МЮ (м. Одеса), боржник – ОСОБА_1.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, залишив скаргу без задоволення.

ВС не погодився з висновками судів, судові рішення скасував, справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Право на оскарження рішення, дії чи бездіяльності виконавця може бути реалізоване протягом встановленого законом десятиденного строку, перебіг якого розпочинається з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав. Винятком є оскарження постанови виконавця про відкладення провадження виконавчих дій, для якого встановлено триденний строк.

Розглядаючи скаргу по суті, суд першої інстанції не з'ясував питання дотримання заявником процесуального строку звернення до суду. ВС наголосив, що встановлення цих обставин має першочергове значення, оскільки пропуск встановленого законом строку за відсутності поважних причин для його поновлення має наслідком залишення скарги без розгляду.

Апеляційний суд не усунув допущених судом першої інстанції порушень норм процесуального права та передчасно погодився з висновком про залишення скарги без задоволення.

У цій справі суди не вирішили належним чином питання дотримання процесуального строку звернення зі скагою.

Детальніше з текстом постанови ВС від 20 серпня 2026 року у справі № 2-293/11 (провадження № 61-14328св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139206596>.

10. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

10.1. Якщо матеріали виконавчого провадження, у межах якого накладено арешт на майно, знищено у зв'язку із закінченням строку їх зберігання, орган ДВС перед вирішенням питання про зняття арешту зобов'язаний вжити заходів для відновлення матеріалів провадження, встановити обставини та підставу його завершення і лише після цього прийняти рішення щодо подальшого існування арешту

12 серпня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою ОСОБА_1 на дії, бездіяльність Центрального відділу Державної виконавчої служби у міста Запоріжжя Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса), стягувач – АТ «Дельта Банк».

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився апеляційний суд, залишив скаргу без задоволення.

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення, а справу передав на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

У цій справі ОСОБА_1 звернувся зі скаргою на дії та бездіяльність відділу ДВС, посилаючись на те, що в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно зберігається обтяження у вигляді арешту всього належного йому нерухомого майна, накладеного у межах виконавчого провадження. Матеріали цього виконавчого провадження було знищено після закінчення встановленого строку зберігання.

Орган ДВС повідомив, що 20.02.2015 державний виконавець виніс постанову про повернення виконавчого документа стягувачу на підставі п. 4 ч. 1 ст. 47 Закону України «Про виконавче провадження» в редакції, чинній на час виконання провадження, однак надати детальнішу інформацію неможливо у зв'язку зі знищенням матеріалів.

ВС зазначив, що після отримання заяви про скасування арешту, накладеного в межах знищеного виконавчого провадження, орган ДВС мав ужити заходів для відновлення матеріалів провадження, зокрема, за даними автоматизованої системи виконавчого провадження та з інших доступних джерел, установити підставу його завершення та лише після цього вирішити питання щодо арешту майна.

Суди, витребувавши матеріали виконавчого провадження, не забезпечили їх дослідження та не встановили конкретних обставин і підстав його завершення, від яких залежить вирішення питання про зняття арешту з майна та визначення посадової особи, уповноваженої на його зняття.

Отже, саме по собі знищення матеріалів виконавчого провадження у зв'язку із закінченням строку їх зберігання не звільняє орган ДВС від обов'язку встановити обставини та правові підстави накладення і подальшого існування арешту.

Детальніше з текстом постанови ВС від 12 серпня 2026 року у справі № 2-2744/2010 (провадження № 61-6961св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/139146643>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за серпень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2026. – 47 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 supreme.court.gov.ua

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua